

TESELYA YENİŞEHİRİ VE TÜRK ESERLERİ HAKKINDA BİR ARAŞTIRMA

Yusuף Halaçođlu

Osmanlı İmparatorluğu idarî teşkilâtında Yenişehir ismini taşıyan bir çok yer bulunmaktadır¹. Bizim konumuzu teşkil eden Yenişehir, şimdi Yunanistan sınırlarında kalmış bulunan ve eski ismiyle Yenişehir-i fenar olarak anılan Larissa'dır.

Osmanlı İmparatorluğu yaptığı fetihlerde, sadece toprak kazanmayı amaç edinmemiş, bunun yanısıra üstün Türk kültür ve medeniyetini de, hakim olduğu bu topraklarda yerleştirmek istemiştir. Bunu, bir kısmı ortadan kalkmış veya kaldırılmış² olan, Osmanlı İdaresinde bulunan bütün memleketlerdeki sanat eserlerinden anlamaktayız. Ancak bu memleketleri ayrı ayrı ele almak uzun süreli bir çalışma gerektirir. Bu yüzden ki, burada arşiv vesikalarına ve konumuzla ilgili yazılmış bulunan tarih ve seyahat kitaplarına dayanılarak bir açıklama yapılmasına çalışılmıştır. Bununla beraber konumuzun ana kaynağını arşiv vesikaları teşkil etmektedir. Bilhassa bunlar içinden 1243 tarihli bir vesika³, şehrin plânını ve bu arada tarihi eserleri yerleri ve isimleriyle belirtmesi bakımından önem taşır. Adı geçen vesika, o zamanın zor şartları karşısında şehrin çevresine, toprak bir tabya çevirmek için mühendis Halil Bey isminde bir zat tarafından yapılmıştır. Yazının sonuna koymuş olduğumuz bu plândaki türkçe

1 Bunların en önemlilerinden birkaçı, Aydın, Bursa, Mora ve Tırhala Yenişehirleridir.

2 Bu hususta bak. Bilâl N. Şimsir, *Rumeli'den Türk Göçleri*, I, Ankara 1968, Tablolar kısmı.

3 Başvekâlet Arşivi, Hatt-ı Hümayûn, nu. 38084, Sene 1243.

isimler, tarafımızdan konuya açıklık getirmesi için konulmuştur. Ayrıca ilk Türk işgalinden sonraki durumu da bu sebepten dolayı kaydetmeyi uygun gördük.

a) Yenişehir'in Osmanlı İdaresine Girmesi ve İlk Teşkilât

Yenişehir'in 1430 tarihlerinde Osmanlı ülkesine katıldığı bir çok eserlerde belirtilmektedir⁴. Buna rağmen Türk seyyahlarından Evliyâ Çelebi, Yenişehir'in 848 (1444) tarihinde II. Murad devrinde fethedildiğini, ancak onun ölümünden sonra tekrar elden çıkararak, Fatih devrinde Türk beylerinden Gazi Turhan Bey⁵ tarafından Osmanlı ülkesine katıldığını kaydeder⁶. Şehirde ilk teşkilât ise Fatih devrinde yapılmıştır⁷. Yine Evliyâ Çelebi'ye göre, şehrin Osmanlı idaresine girmesinden önce bir kalesi olduğu, fetihden sonra işe kale taşlarından han, hamam, cami ve medrese gibi binalar yapılarak yıkıldığı belirtilmektedir.

Şehir Teutanius tarafından kurulmuştur. Fakat bu sülâleden Larissus, şehri oğlu için yeniden imar ettiğiinden, bundan sonra Larissa olarak adlandırılmıştır⁸. Larissa bundan sonra yerinin ehemmiyetinden dolayı bir çok istilâlara uğramış ve harap olmuştur. Türklerin eline geçmesinden sonra ise yeniden imar edilerek Yenişehir ismi verilmiştir. Yenişehir, teşkilâta Rumeli eyâletine bağlı bir kaza merkezi haline getirilmiştir. Tahminen 912 (1506) tarihli bir tapu defterine göre⁹, şehrin mahallelerindeki müslüman ve hıristiyan hane miktarları şu şekilde bir durum göstermektedir.

4 Meselâ bk. Kristen-Kraiker, *Griechenlandkunde*, Heidelberg 1956, s. 458.

5 II. Murad ve Fatih devri ümerasından olup, Yenişehir'de bir cami ile bir medresesi vardır. 850 (1446) tarihinde yaptırmıştır. Bu eserleri için de yine aynı yerde, Turhan Bey vakfı ismiyle bir çok dükkân, bir hamam ve Kösdem nehri üzerinde bir kaç değirmen ile çevresinde bir miktar bostandan meydana gelen bir vakfı vardır. Bunları kayd-ı hayat şartiyle önce kendisine, sonra büyük oğlu Ömer Bey'e vakfetmiştir (DHR. 136, 147 numaralı defterler; ayr. bk. Tayyib Gökbilgin, *XV. XVI. asırlarda Edirne ve Paşa Livası, Vakıflar-Mülkler-Mukataalar*, İstanbul 1952, s. 250).

6 *Seyahatnâme*, VIII, s. 193, İstanbul 1928.

7 Bizat Fatih'in 862 (1457) Mora seferi sırasında Yenişehir'e uğruyarak teşkilâtı kurduğu belirtilmektedir (Neşri, *Cihannüma*, II, s. 731, Ankara 1949).

8 L. Pouqueville, *Voyage de la Grèce*, I, s. 355, Paris 1816.

9 TD 36, 912 (?), s. 168-179.

M ü s l i m

	Hane	Mücerred	Bive
Mahalle-i Emirî nâm-ı diğer Hüssam Hoca	92	20	—
Mahalle-i Sofiler	58	10	—
Mahalle-i Hacı İbrahim nâm-ı diğer kazancı-oğlu	53	10	—
Mahalle-i Ramazan	39	9	—
Mahalle-i Mescid veled-i yegân	49	16	—
Mahalle-i veled-i Re's	67	9	—
Mahalle-i Tabağlı	55	17	—
Mahalle-i Mehmed Bey Timur	68	6	—
Mahalle-i Camiî köhne	50	20	—
Mahalle-i Tekelü	48	4	—
Mahalle-i Hatib Hoca	77	29	—
Mahalle-i Camiî cedid	44	1	—
Y e k û n	700	151	—

G a y r - ı . m ü s l i m

Mahalle-i İspanya (Yahudi)	20	2	7
Mahalle-i Gebran ¹⁰	30	8	13
Y e k û n	54	10	20
Yahûdiyan hâric-i ez-defter	8	—	1
Arnavûdan der-nefs-i Yenişehir mütemekkin şedîd-i hâric-i ez defter	16	1	4
Toplam yekûn	78	11	25

Görüldüğü gibi daha 912 (1506) tarihinde, Yenişehir'de Türkler çoğunluğu teşkil etmekteydiler. Mahalle isimlerine bakılacak olursa Türklerin nerelerden gelmiş olduklarına dair bir fikir edinebiliriz. Ayrıca cami isimleri de bize bu konuda yardımcı olmaktadır.

¹⁰ 927 (1520) tarihli ve 105 numaralı tapu defterinde, 50 hane, 7 mücerred, 9 bive olarak kaydedilmiştir.

Yenişehir'in ilk vakıf sahibi bulunan Gazi Turhan Bey'in isteği üzerine, daha sonra, sahip olduğu evkaf oğlu Ömer Bey'e verilmiştir. Yukarıda adı geçen tapu defterine göre¹¹ Ömer Bey'in üzerine kayıtlı bulunan vakıf eserler şunlardır:

Der Livâ-i Yenişehir evkâf-ı Ömer Bey el-mezbur

- 1) Bezâzistan der nefsi Yenişehir, Hasıl 5000
- 2) Bozahâne, Hasıl 500
- 3) Kerbansaray, Hasıl 4000
- 4) Hamam-ı atık, nısıf Hasıl 3000
- 5) Hamam-ı cedid, yekta Hasıl 6000

Bunlardan ayrı olarak yine aynı defterde 315 adet dükkân kaydedilmektedir. Yenişehir'de Turhan Bey evkafından başka vakfı olanlar da görülmektedir. Bunlardan Burak Bey¹² ve Kadı Muslihiddin¹³ vakıflarını zikredebiliriz¹⁴.

b) Yenişehir'de Mimari Eserler

Osmanlı imparatorluğu'nun her fethetmiş olduğu ülkelerde görüldüğü gibi, Yenişehir'de de bir çok mimari eser yaptığını görmekteyiz. Bilhassa bunlardan en önemlileri camiler, hamamlar ve Köstem nehri üzerinde kurulmuş bulunan değirmenlerdir. Evliyâ Çelebi'ye göre Yenişehir'de bulunan camiler ve hamamlar şu şekilde sıralanır¹⁵.

- 1) Hamza Bey camii 2) Ömer Bey camii 3) Elhac Bayram camii 4) Bayrak camii 5) Aziz Efendi camii 6) Akçeli camii 7) Türbe camii 8) Burmalı camii 9) Şeyh camii 10) Ömer Ağa camii 11) Muharrem Paşa camii 12) Eski cami 13) Saat camii 14) Mevlevihane camii 15) Hacı Bekir camii 16) Darü'l-kurra camii 17) Çömlekciler camii¹⁶ 18) Murad Ağa

11 TD 36, s. 1306.

12 Bu vakıfla ilgili olarak şu vesikalar bulunmaktadır. 1— Cevdet Belediye, nu. 5799, sene 1175; DHR, nu. 136, s. 1227; s. 406, 444, 440, 448.

13 Bu vakıfla ilgili olarak, Cevdet Evkaf, nu. 23981 ve 4783, s. 1182, 1257; ayr. bk. DHR, nu. 108, s. 1294.

14 Bu vakıfla ilgili bir çok eser bulunmaktadır. Ayrıca Başvekâlet Arşivinde Cevdet Evkaf tasnifi ile DHR da pek çok vesika vardır.

15 *Şeyahatname*, s. 194, 195, 196.

16 Bu caminin isminin Cevdet Evkaf. nu. 5272, sene 1243 tarihli vesika da Kozlu camii olarak geçtiğini görmekteyiz.

camii 19) Ahmed Efendi camii 20) Çelebi camii 21) Fatma Hatun camii gibi camilerle, 1) Kurşun Kübablî Pirî Paşa hamamı, 2) Eski hamam 3) Çifte hamam 4) Ağa hamamı 5) İsmi kaydedilmemiş bulunan bir hamam. Yukarıda adı geçen camilerle hamamlardan bir kısmı kaynağımızı teşkil eden plânda da geçmektedir. Ancak Evliyâ Çelebi'nin bahsettiği hamamlar kaydedilmemekte, bunun yerine sadece iki hamam belirtilmektedir. Bunlar, şehrin kuzey tarafında bulunan Hacı Bey camii mahallesindeki Hamam-ı sagir ile Hamam-ı kebir'dir. 1243 (1827) tarihli vesikalarda da bu hususta herhangi bir belgeye rastlanamamıştır. Fakat bu tarihten önceki durumları hakkında camilerle ilgili vesikalar çıkmıştır. Bunlardan bilhassa Kadı Muslihiddin Efendi camii¹⁷ Gazi Hüseyin Bey camii, Ak ovalı-zâde Hanım Ahmed camii, Ömer Bey camii, Kürt Mustafa Ağa camii, Burma camii ve Taş Hamza mescidi gibi eserler üzerine geniş kayıtlara rastlanmıştır¹⁸. İleride de görüleceği gibi yukarıda adı geçen eserlerden bir çoğu plânda da geçmektedir. Meselâ bunlardan Hasan Bey camii, Ömer Bey camii, Hacı Bayram camii, Aziz Efendi camii, Akçeli camii, Burmalı camii, Saat camii, Darü'l-kurra camii, Murad Ağa camii ve Kozlu camii (Çömlekçiler camii) sayılabilir. Diğerleri ise gerek ad değişmesi gerek ortadan kalkmaları sebebiyle plânda kaydedilmemiştir. Plânda kaydedilen camiler yirmi beş tane olup şunlardır : 1) Hacı Efendi camii, 2) Şeyh-oğlu camii, 3) Murad Ağa camii, 4) Dar-ü kurra camii, 5) Saat camii, 6) Burmalı camii, 7) Akçeli camii, 8) Aziz Efendi camii, 9) Hacı Bayram camii, 10) Ömer Bey camii, 11) Hasan Bey camii, 12) Çarşu camii, 13) Yeni camii, 14) Tabkhane camii, 15) Kanada (کانادا) camii, 16) Bazâdiri (بازدري) camii, 17) Kırklar camii, 18) Menzilci camii, 19) Hatice Hatun camii, 20) Yeni mahalle camii, 21) Nalbandan-zâde camii, 22) Arnabut mahallesi camii, 23) Aksaray camii, 24) Kozlu camii, 25) Barasku (براسکو) camii.

Bu camilerden Bayraklı camii Kadı Muslihiddin, Kozlu camii de Çömlekçiler camii isimlerini almaktadırlar. Öyle sanılıyor ki, Evliyâ Çelebi'nin kaydetmiş oldukları isimler değişmiş ve yukarıdaki isimleri almıştır. Ayrıca, plânda kaydedilmemekle beraber daha sonraki belgelerde Evliyâ Çelebi'de

17 Diğer ismiyle Bayraklı camii olarak adlandırılır (DHR, nu. 8758, sene 1192). Evliyâ Çelebi'de bu adın, ezan vaktinde minaresine bayrak çekilerek diğer camileri de vakitten haberdar etmesinden dolayı verilmiştir (*Aynı eser*, s. 193).

18 Bk. Cevdet Evkaf, 1141, 1181, 1182, 1192, 1193, 1205, 1206, 1213, 1214 tarihli vesikalar ile DHR dan 149, 136 numaralı defterler.

geçen isimlere rastlanmaktadır. Bu da bize, plânda şehirdeki eserlerin hepsine yer verilmediğini göstermektedir. Meselâ Başvekâlet Arşivi'nde Divân-ı Hümayun Ruûs'da bulunan bir kayıta¹⁹ Sofiler mahallesinde bulunan Hacı İbrahim camii şerifinden bahsedilmektedir. Yine Başvekâlet Arşivi'nde Cevdet Evkâf tasnifinden çıkan vesikalarda, Şehzade Elhac Ömer mescidi²⁰, Balıkçı Hüseyin Ağa mescidi²¹, Sofumar mahallesinde Şeyh Hacı Efendi camii²², Dar-ül-kurra camii²³ üzerine kayıtlar bulunmaktadır. Aynı tasniften tarihsiz bir vesikada ise²⁴ Eski cami ile Ayşe hatun camiine ait kayıtlar vardır. Görüldüğü gibi, Osmanlı İmparatorluğu'nun Yenişehir'deki haki-miyetinin sonlarına kadar bu eserlere ait kayıtlara rastlanmaktadır. Bu da bize gösterir ki, daha, yakın yüzyılda elimizden çıkan bu şehirde eserler tahribe uğramıştır. Yunanistan'daki Türk eserleri üzerine yapılan araştırmalarda Yenişehir'in geçmemesi de bunu doğrular²⁵. Yenişehirde sadece cami mimarisine önem verilmemiştir. Bunun yanında daha önce de belirttiğimiz gibi hamam, kütüphane, kervansaray ve zaviyeler de yapılmıştır²⁶. Şehirde bulunan tek kütüphane, valilerden Damat Mehmet Efendi İbn-i Elhaç Hüseyin tarafından kurulmuştur. Ayrıca bu kütüphaneye ait olmak üzere bir de vakıf bağlanmışır²⁷. Türk fetihlerinde mühim bir rol oynayan zaviyelere gelince, tesbit edebildiğimiz dört zaviye bulunmaktadır. Bunlardan ikisi Hasan Baba Zaviyesi ile Turhan Bey oğlu Ömer Bey zaviyesidir²⁸. Diğer ikisi, Ramazan-ı atik mahallesinde olduğu sanılan Fırarî Efendi Zaviyesi²⁹ ile Ekmekci-zâde Ahmed Paşa zaviyesidir³⁰. Ayrıca kaynaklarda yer verilmemekle beraber, plânda kaydedilmiş bulunan Atık Bedesten ile sur dışındaki bulunan Mollahane'den de bahsetmek yerinde olur. Ayrıca Hasan Bey

19 nu. 148, s. 89, sene 1244.

20 nu. 1212, sene 1252.

21 nu. 30556, sene 1253.

22 nu. 12610, sene 1255.

23 nu. 15828, sene 1277.

24 nu. 23758.

25 Yunanistan'daki Türk eserleri için bk. Semavi Eyice, *Yunanistandaki Türk Mimari Eserleri, Türkiyat Mecmuası*, sayı 11-12, İstanbul 1954-55; ayr. bk. Tayyib Gökbilgin, *aynı eser*, İstanbul 1952.

26 Hamamlarla ilgili konuya yukarıda temas etmiştik.

27 Bu husus için bk. DHR, nu. 101, s. 1202, s. 347; DHR, nu. 144, s. 1236, s. 41, DHR, nu. 147, s. 1240, s. 326.

28 Cevdet Evkaf nu. 12453, sene 1131.

29 Cevdet Evkaf nu. 2028, s. 1258.

30 Cevdet Evkaf nu. 7534, s. 1210.

camii yanında bir de cephane binası vardır³¹. Yine şehrin içinden ve yanından geçen akarsular üzerinde köprüler bulunmaktadır. Yukarda adı geçen eserler bir çok tabii afetlere maruz kalmış ve bu yüzden de bir çok defalar tamir görmüştür.

Kaynağımızı teşkil eden plânın yapılmasındaki esas sebebi, plânla birlikte bulunan bir vesikadan öğrenmekteyiz. Yenişehir ordusu defterdarı Tahir Efendi tarafından yazılmış olan bu vesika bize geniş bilgi vermektedir. Bu bakımdan buraya kaydetmeyi uygun bulduk.

Yenişehir Ordusu Defterdârı Tahir Efendi Kullarının

*Şukkasıdır*³²

Marûz-ı bendeleridir ki,

Yenişehir Fenâr kasabasının bir tarafı Köstem nehriyle muhat ise de diğer tarafları muhafazadan halî olarak meçhulü'l-ahvâl askerî ve reâya kıyafesinde eşhâs-ı muhtelife girüp çıkmakta olduklarından gayri etraf ve nevâhi ve kurâsi reâyadan ibaret olup hasbü'l-vakt rum eşkıyâsından bir vechile emniyet caiz olmadığından sekâne-i kasaba emin olmadıklarından bahisle zî-kudret ve sa'ları miktar akçe tedarik ve iâne ederek müceddeden hendek hafrı tabyalar inşasını Rum ili valisi ve seraskeri devletlü Resîd Mehmed Paşa hazretleri taraflarına ilâm ve arz ve mazhar irsaliyle istid'alarına mebni müşarûn-ileyh maiyetinde olan mühendis Halil Efendi kullarını Yenişehir'e gönderüp kasaba-i mezburun muhafazadan halî olan mahalleri muâyene ve müsâha ve resm-i müstemi mühendis-ı merkûm marifetiyle bi't-tanzim evrâk-ı saire ile müşarûn-ileyh tarafından hakipây-ı âlîlerine takdim kılınmış olduğu ve zikr olunan hendeğin hafrı maddesinde istihdam olunmak üzere ber mucib-i pusula Yenişehir ve Tırhala ve Alasuyu'na ve Çatalca ve Urmîye ma Kokuş ve Velestin kazalarından tartibi tasmin olunan beşbin üçyüz elli nefer amele yevmiye ile istihdam olunmak lâzım gelse küllî mesârîfe muhtac olacağı derkâr olduğundan yevmiyeden sarf-ı nazar ile fakat beherine me'külâtlarıçün yevmiye birer vukıyye kalembek verilerek işledilmek ve bunlara verilecek kalembek tahminen bin ikiyüz kara kileye reside olup Yenişehir çiftlerine bi't-tevzî' ahz ve itâ olunmak ve iktizâ eden kum ve tabyalara muktezî taş ve çubuk ve kazıklık ağaç misüllü eşyanın mahallerinden nakline lâzım gelen arabalar dahi cümle marifetiyle eşhâb-ı

31 1851 tarihinde tamir edilmiştir (İrade, s. 1267, Meclis-i Vâlâ nu. 7272).

32 Hatt-ı Hümâyun, nu. 38084 (A.), sene 1243.

çiftlikhâne tahmil ile getirdülüp istihdam ve lüzumu olan kazma ve kürek ve enva' kereste ve mismar ve kireç bahaları ve neccar ve divarcı ve rencber yevmiyeleri vesair bu makule mesârif-i zaruriye dahi zî-kudret kessandan rızalariyle bâ defter tertib olunan mebâliğden müşârün-ileyh tarafından memur marifetiyle bi't-tahsil rû'yet olunması ve kazalardan tertibi tasmin olunan amelenin miktarı kazılacak hendeğin tul itibariyle miktar-ı zirağına karîb olduğundan istenecek amelenin neferi kadar zirağ tefrik ve her kaza reâyalarının hafr edecekleri mahaller dahi ta'yin ve nişân vaz'ıyla gösterileceğinden zirağ başına bir amele geldiği suretde mühendisin ifadesine göre bir ay zarfında hendek hafrı maddesi husule gelüp beşbin bu kadar nefer reâya çoktur denildiği halde sülüsânı veyahud nisfı olarak gelse avane ve inayet ve barî ve yumn-ü tevcihat cihandârî ve himem seneleriyle iki ay zarfında hitamı me'mul olduğundan ne vechile fermân-ı samileri buyurulur ise ol vechile icraası menut irâde-i seniyyeleri idiğü.

Yenişehir kasabası ber-mucib-i resm-i toprak kal'a suretine girdiği takdirce Vidin ve Yerköğü ve İbrail kalelerinden sonra mevki cihetiyle Yenişehir kalési mu'tena bir kal'a olacağını hasbü'l-fen mühendis muma-ileyh kulları haber vermiş olup tabyalara iktizâ edecek toprakların bu aralık donanmay-ı hümayuna topun şiddet-i lüzumu cihetiyle Dersaadet'den gönderilemediği suretde kasaba-i mezburda ve İzdin taraflarında mevcut cerha ve obüs topraklarından şimdilik birer ve ikişer top kundaklarında fena bulmuşları var ise ta'mir ve inşaya muhtaç olanları müceddeden inşa ile tabyalara konarak muhafazaları mütevakkıf dâ'i âlileri idiğü muhat-ı ilm-i âlileri buyurdukdta ol bâbda emr ü ferman hazret-i min-lehü'l-emrindir.

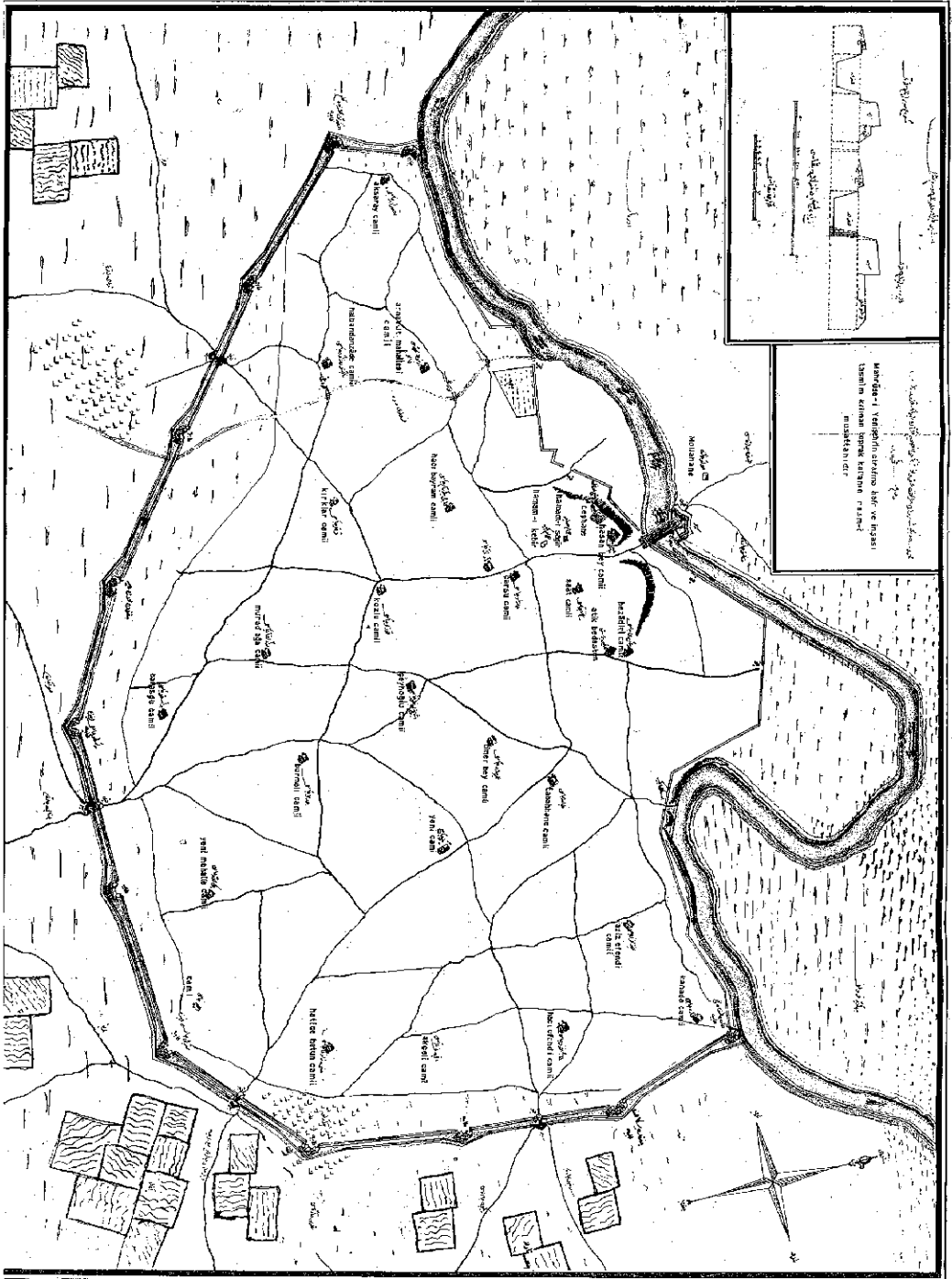
Esseyyid Mehmed Tahir (Mühür)

Fî 9 Şa'ban sene (12)43

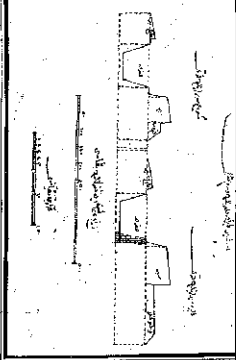
Vesikadan anlaşıldığına göre, Rum eşkiyasından korunmak üzere yapılan Yenişehir kalesi, daha sonra bir çok kere tamir edilmiştir³³. Ayrıca yine kalenin tamiri sırasında önünde bulunan hendek de tamir görmüştür³⁴. Görüldüğü gibi bir çok defalar tamir edilmesine rağmen, bugün bu saydığımız eserlerden bir çoğu tamamen ortadan kalkmıştır. Bir kısmı ise bakımsızlık veya ilgisizlikten ortadan kalkma durumundadır.

33 İrade, sene 1279, Dahiliye nu. 34055.

34 İrade, Meclis-i Mahsus nu. 1169.

Koculuq daryosi boyu yer ve hissi tarixi sularni qaynar kanala qaynar muddetidir.

1812-1813 tarihli bir seyahatnameden ve yine XIX. yüzyılda yazılmış bir eserden³⁵, Yenişehir hakkında oldukça geniş bilgiler elde etmekteyiz. Henry Holland'ın eserinde, vilâyet merkezi olarak belirtilen şehirde 24 caminin bulunduğu, bunlardan ikisinin büyük olduğu kaydedilmiştir. Bunun yanısıra şehrin yakınlarında bulunan bir tekkeden de bahsedilmektedir. Şehrin nüfusu hakkında verilen rakkamlar ise oldukça ilgi çeker. Dörtbin hane olan kasabada 20.000 kişi yaşamaktadır. Bunun 3/4 nü Türkler, kalanlarını ise Rum ve Yahudiler meydana getirmektedirler. Bu eserdeki Yenişehir'e ait olan resimler bize önemli birer kaynak olması nedeniyle makalenin sonuna konmuştur³⁶.

Christopher'in eserinde ise, yukardaki bilgilerden başka, Yenişehir'deki büyük köprüden bahsedilmektedir. Dokuz kemerli ve üçyüz ayak uzunluğu olduğu bildirilen köprüden başka bir de kilise vardır³⁷.

Görüldüğü gibi, bu kayıtların plâna uyduğu dikkate alınacak olursa, eserlerin ortadan kalkmakta olduğu ortaya çıkar. Bununla beraber, adı geçen eserlerin ortadan kalkmasının bir sebebi de, sadece ilgisizlik ve bakımsızlık olmayıp³⁸, bilhassa Yenişehir'in 1.III.1941 tarihinde geçirmiş olduğu deprem³⁹ felâketidir⁴⁰.

35 Henry Holland, *Travels in the Ionian Isles, Albania, Thessoly, Macedonia, etc., during the years 1812 and 1813*, London 1815; ikinci eser; Christopher Wordsworth, *Greece = Pistorial, Descriptive and Historical*, London 1853.

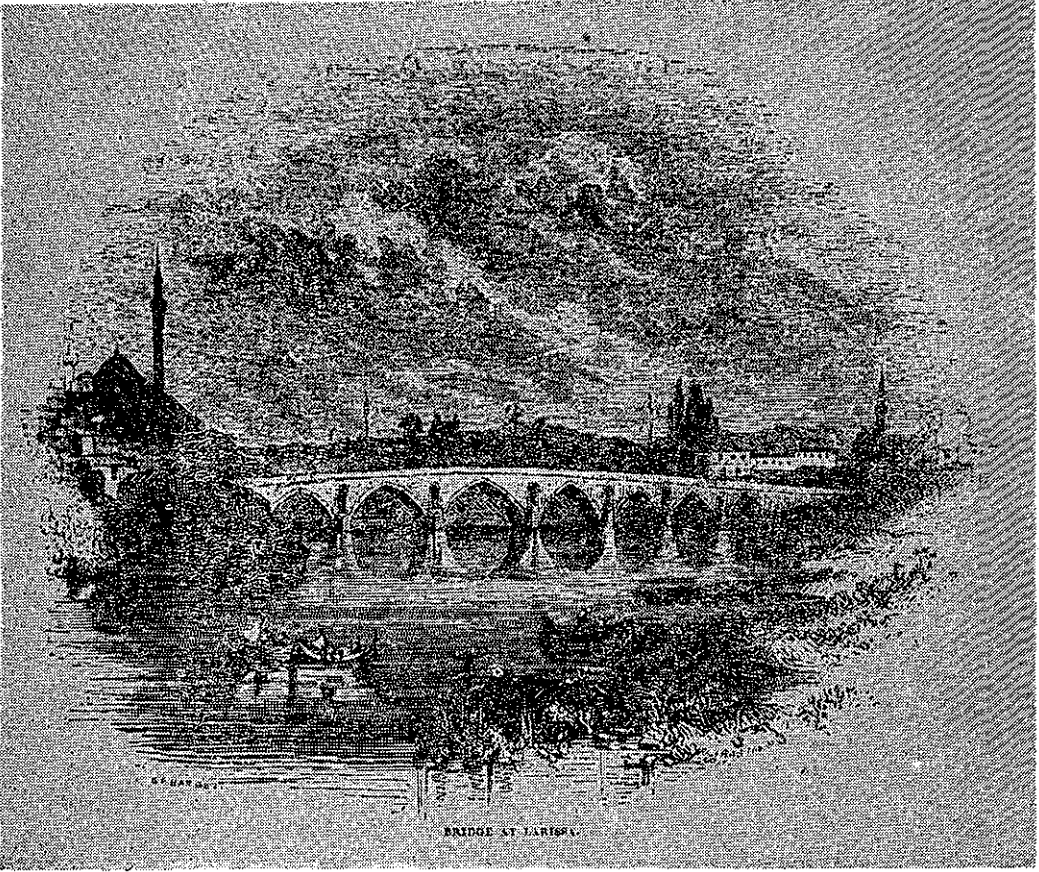
36 Henry Holland, *aynı eser*, s. 254, 258, 266, 267.

37 *Aynı eser*, s. 288, 290.

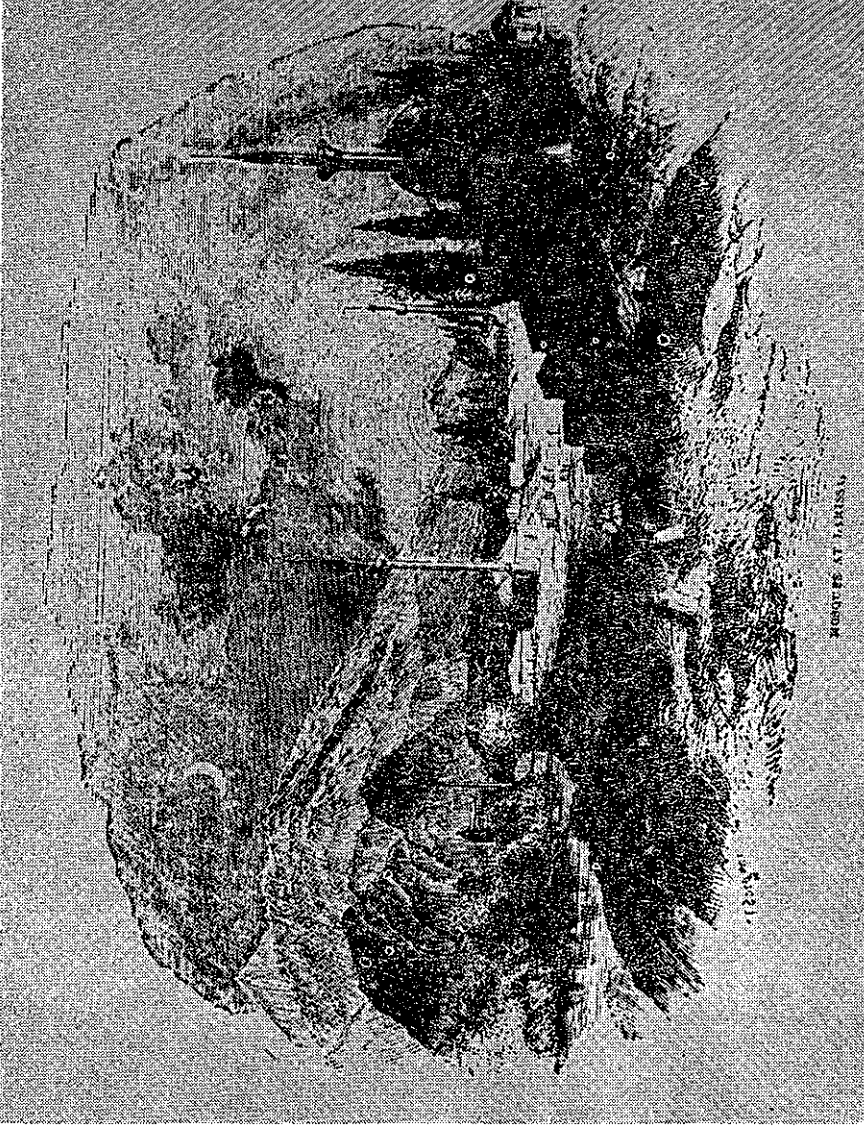
38 Bazı devletlerin Osmanlı eserlerini ortadan kaldırmaya çalıştıkları bir gerçektir. Meselâ, daha ilk Rumeli göçleri sırasında ve daha sonraları bu gibi olaylara rastlanmıştır (Bk. Bilâl N. Şimşir, *Rumeliden Türk Göçleri*, Ankara 1969).

39 Kiristen-Kraiker, *aynı eser*, s. 458.

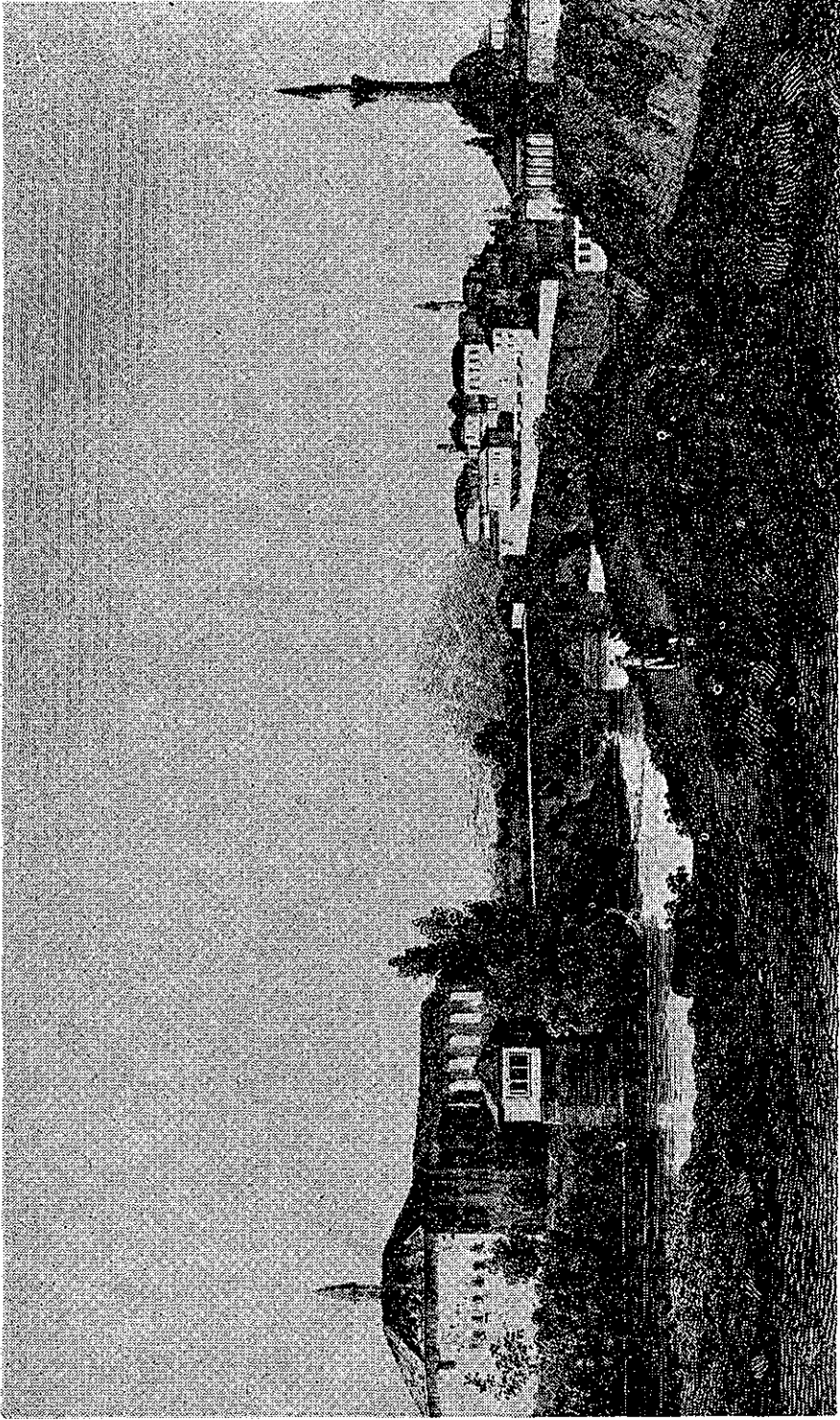
40 Bu makaleyi hazırlarken bana her hususta yardım eden sayın hocam Prof. Dr. Nejat Göyünç ve Cengiz Orhonlu'ya teşekkürü bir borç bilirim.

Köstem nehri üzerinde büyük köprü.
(Henry Holland, aynı eserinden alınma)

Yenişehir camilerinden bir kagi
(Henry Holland'ın eserinden)

Yenişehir (Larissa)dan görünüŒü.